

Ripoti ya Uwajibikaji

Serikali za Mitaa

2016-17

Ripoti ya Uwajibikaji

Serikali za Mitaa

2016-17

Kwa kushirikiana na:

Mpango wa Usimamizi Bora wa Mapato ya Umma
(Good Financial Governance)

Unaotekelzwa na:

Kwa niaba ya:

Co-funded by European Union

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Yaliyomo

Orodha ya Vifupisho	ii
Dibaji	iii
Sehemu ya Kwanza	
Hati za Ukaguzi	1
Aina ya Hati zitolewazo na CAG	1
Mwenendo wa hati za ukaguzi	2
Sehemu ya Pili	
Utekelezaji wa Mapendekezo ya miaka iliyopita	3
Mwenendo wa utekelezaji wa mapendekezo ya CAG	3
Utekelezaji wa Maagizo ya Kamati ya kudumu ya Usimamizi ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa (LAAC):	3
Sehemu ya Tatu	
Mambo Muhimu yaliyojitezea katika Ukaguzi wa 2016/17	4
Jambo la 1: Bajeti za Halmashauri Zilitekelezwa kwa Kiwango Gani?	4
Jambo la 2: Mianya katika Makusanyo ya Ndani Ilivyozikosesha Halmashauri Mapato	5
Jambo la 3: Uhaba wa Watumishi Uliyyoathiri Ufanisi wa Utendaji Kazi wa Serikali	6
Jambo la 4: Changamoto Zilizoikumba Mifuko ya Mikopo kwa Wanawake na Vijana (10% ya makusanyo ya ndani).....	7
Jambo la 5: Changamoto za Utekelezaji wa Sera ya Elimu Bila Malipo.....	9
Jambo la 6: Mapungufu katika Utekelezaji wa Sheria ya Manunuzi yaliyozigharimu Serikali za Mitaa	11
Sehemu ya Nne	
Hitimisho	12

| Orodha ya Vifupisho

WAJIBU	WAJIBU – Institute of Public Accountability
CAG	Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali
GIZ	Shirika la Maendeleo la Ujerumani
NBAA	Bodi ya Taifa ya Wahasibu na Wakaguzi Hesabu
IPSAs	Viwango vya Kimataifa vya Uandaaji wa Hesabu Katika Sekta ya Umma
OR-TAMISEMI	Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
LAAC	Kamati ya Kudumu ya Usimamizi ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa
EFD	Mashine ya Kieletroniki ya Kukusanya Mapato
PPRA	Mamlaka ya Usimamizi wa Manunuzi ya Umma
AZAKI	Asasi za Kiraia

Dibaji

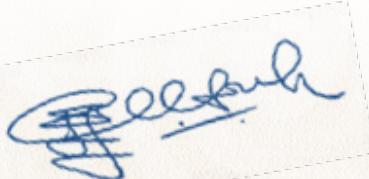
WAJIBU ni taasisi fikra ya uwajibikaji wa Umma ilioanzishwa mwaka 2015 kwa lengo la kukuza mazingira ya uwajibikaji na Utawala bora hapa nchini. Ili kukamilisha adhma hiyo, WAJIBU kuititia ripoti ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) ya mwaka 2016/17 ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa, imeandaa Ripoti ya Uwajibikaji katika Serikali za Mitaa. Serikali za Mitaa ni ngazi ya Serikali kama inavyobainishwa katika Ibara 145 na 146 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania pamoja na Sheria ya Serikali za Mitaa Na. 3 ya Mwaka 1982 (kama ilivyorekebishwa).

Katika kuandaa ripoti hii, WAJIBU imeshirikiana na Shirika la Maendeleo la Ujerumani (GIZ) nchini Tanzania kuititia Mpango wa Usimamizi Bora wa Mapato ya Umma (*Good Financial Governance*). Mpango huu unatekelezwa na GIZ kwa niaba ya Umoja wa Ulaya, Serikali ya Ujerumani na Shirika la Maendeleo la Uswisi.

Ripoti hii inajumuisha mambo yenyewe umuhimu mkubwa kwa jamii (*high public interest issues*) yaliyoibuliwa na CAG kwa mwaka 2016/17 katika ukaguzi wa Halmashauri mia moja themanini na tano (185). Pia, ripoti hii imezingatia mapendekezo ya CAG yaliyotolewa kutokana na ukaguzi wa Mamlaka za Serikali za Mitaa yenyewe umuhimu mkubwa kwa jamii. **Madhumuni ya mapendekezo ya CAG ni kuongeza tija, ufanisi, uwajibikaji na utawala bora katika usimamizi wa makusanyo na matumizi ya rasilimali za umma.** Hivyo, kuna umuhimu mkubwa kwa Maafisa Masuuli kutekeleza mapendekezo hayo. Ripoti hii inaweza kutumika kama; nyenzo ya kufundishia wadau mbalimbali, chanzo cha taarifa katika kuandaa machapisho mbalimbali ya kuelimisha umma au kusambazwa kwa wadau wengine.

Ripoti hii, imegawanyika katika sehemu nne (4); sehemu ya kwanza ni Hati za Ukaguzi, sehemu ya pili ni Utekelezaji wa Mapendekezo ya CAG na Maagizo ya LAAC ya miaka iliyopita, sehemu ya tatu ni mambo muhimu yaliyojitekeza katika Ukaguzi wa mwaka 2016/17 na sehemu ya nne ni hitimisho.

WAJIBU inawakaribisha kuisoma ripoti hii na kutoa maoni yatakayochangia kuboresha ripoti zitakazofuata.

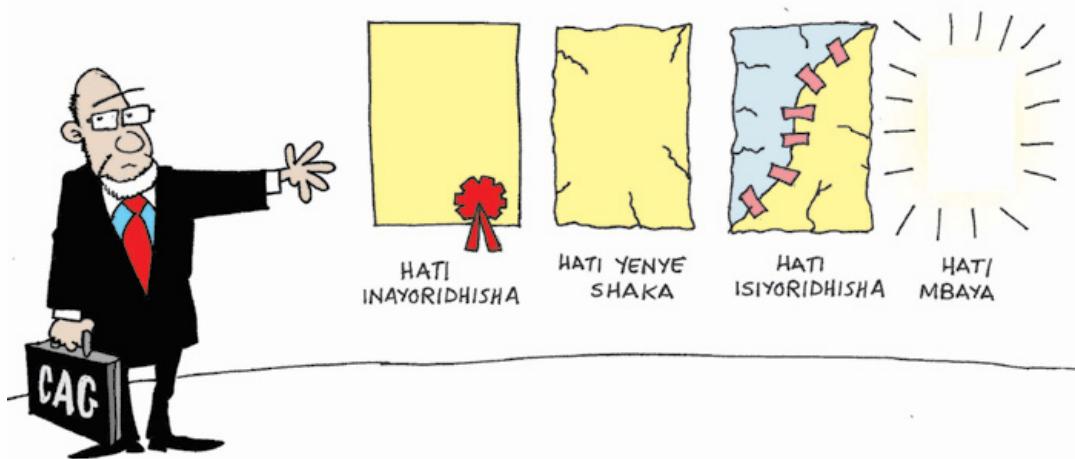
Ludovick S.L. Utouh
Mkurugenzi Mtendaji
WAJIBU – Institute of Public Accountability

| Sehemu ya Kwanza

Hati za Ukaguzi

Hati za Ukaguzi ni maoni ya Mkaguzi wa Hesabu kuhusu ukaguzi wa hesabu za Halmashauri iliyo kaguliwa. Maoni haya, yanaonesha kama hesabu zilizokaguliwa zimeandaliliwa kwa kuzingatia viwango vya kihasibu vya kimataifa (IPSAs) na matamko yanayotolewa na Bodi ya Taifa ya Wahasibu na Wakaguzi Hesabu (NBAA).

Aina ya Hati zitolewazo na CAG

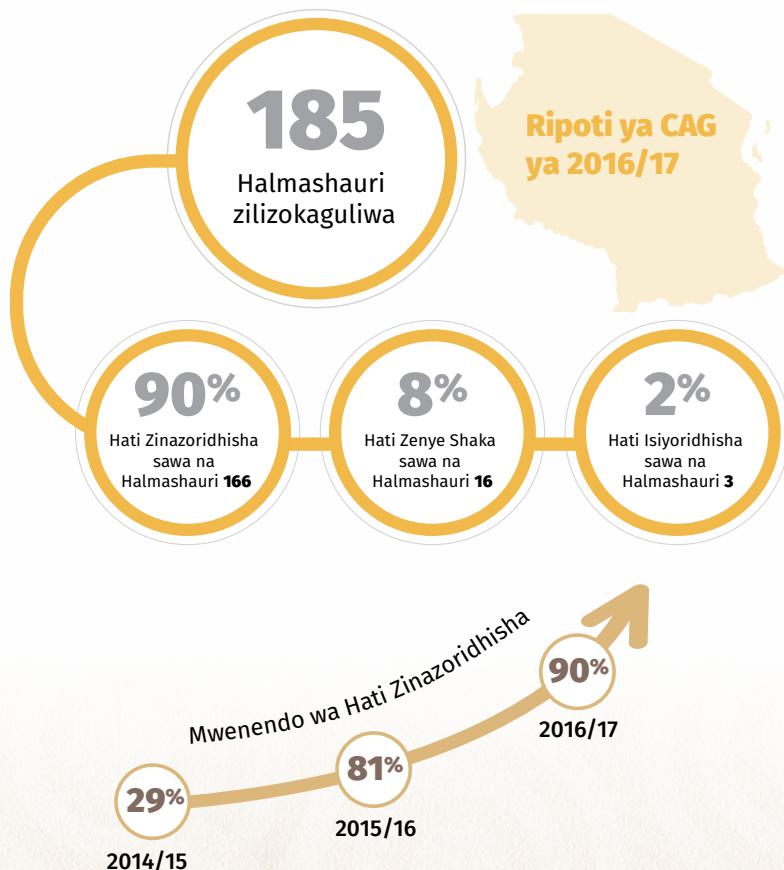
Katika ukaguzi wa sekta ya umma, wakaguzi hutoa kati ya hati zifuatazo:

- **Hati Inayoridhisha:** - Hesabu zimetayarishwa kwa usahihi na kwa kuzingatia Viwango vya Kimataifa vya Uhasibu.
- **Hati Yenye Shaka:** - Hesabu zinakuwa na makosa ya msingi ya kiuhasibu yanayohusu mapato, matumizi au rasilimali za taasisi.
- **Hati Isiyoridhisha:** - Hesabu na rasilimali kwa kiasi kikubwa zina makosa ya msingi ya kiuhasibu na kiutendaji pamoja na usimamizi mbovu wa mifumo ya udhibiti ya ndani.
- **Hati Mbaya (Kushindwa kutoa Hati):** - Tamko la mkaguzi pale ambapo mkaguliwa hana kumbukumbu za fedha na rasilimali zinazotosheleza kutayarisha mahesabu ya taasisi yaliyo sahihi pamoja na kuwepo udhaifu mkubwa wa usimamizi wa mifumo ya udhibiti ya ndani

Mwenendo wa Hati za Ukaguzi

Ripoti ya CAG ya 2016/17, inaeleza kuwa kati ya Halmashauri 185 zilizokaguliwa, Halmashauri 166 sawa na asilimia 90 zilipata Hati Zinazoridhisha, Halmashauri 16 sawa na asilimia 8 zilipata Hati zeny Shaka na Halmashauri 3 sawa na asilimia 2 zilipata Hati Zisizoridhisha. Mamlaka za Serikali za Mitaa zilizopata Hati zisizoridhisha ni Halmashauri ya Manispaa ya Kigoma/Ujiji, Halmashauri ya Wilaya ya Kigoma na Halmashauri ya Wilaya ya Pangani. Kujua aina za hati zilizotolewa katika Halmashauri nyingine pitia ripoti ya CAG ya Serikali za Mitaa ya mwaka 2016/17 inayopatikana katika tovuti ya <http://www.nao.go.tz>. Katika mwaka 2016/17, hakuna hati mbaya iliyo tolewa kwenye Halmashauri yeyote. Mwenendo wa hati za ukaguzi kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa kipindi cha miaka mitatu iliyopita ni kama inavyooneshwu katika kielelezo Na. 1 hapo chini.

Kielelezo Na. 1: Mwenendo wa Hati za Ukaguzi kwa Mamlaka ya Serikali za Mitaa kwa Mwaka 2014/15 hadi 2016/17

Kumekuwa na ufanisi katika uandaaji wa hesabu za Halmashauri ukilinganisha na mwaka 2015/16, ambapo hati Zinazoridhisha zimeongezeka kutoka asilimia 81 hadi 90 na kupungua kwa hati zeny shaka toka asilimia 19 hadi 8. Vilevile, Hati Zisizoridhisha zimeongezeka kutoka asilimia 1 hadi 2.

| Sehemu ya Pili

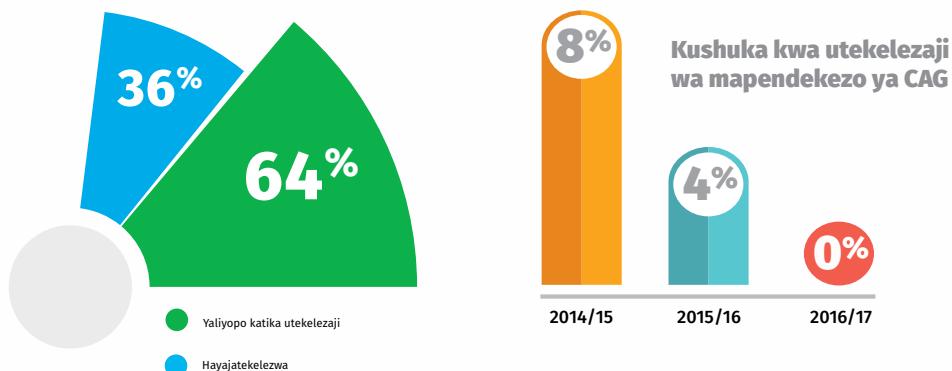
Utekelezaji wa Mapendekezo ya Miaka Iliyopita

Sehemu hii, inazungumzia utekelezaji wa mapendekezo yaliyotolewa na CAG pamoja na maelekezo ya Kamati ya Kudumu ya Usimamizi ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa (LAAC)

Mwenendo wa Utekelezaji wa mapendekezo ya CAG ya miaka iliyopita

Katika kuitia utekelezaji wa mapendekezo yaliyotolewa miaka iliyopita, ripoti ya CAG 2016/17 inaonesha kushuka kwa kasi ya utekelezaji wa mapendekezo ya kiujumla. Kati ya mapendekezo 14 ya kiujumla yaliyotolewa na CAG mwaka 2015/16, **hakuna pendekezo lolote lililotekelzeza kikamilifu**, mapendekezo 9 sawa na asilimia 64 yapo katika hatua mbalimbali za utekelezaji na mapendekezo 5 sawa na asilimia 36 hayakutekelzeza kabisa.

Kielelezo Na. 2: Mwenendo wa utekelezaji wa mapendekezo ya CAG kwa miaka iliyopita

Utekelezaji wa Maagizo ya Kamati ya kudumu ya Usimamizi ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa (LAAC):

Hali ya utekelezaji wa maagizo ya LAAC katika ripoti iliyopita inaonesha kwamba; kati ya maagizo 748 yaliyotolewa kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa 115, maagizo 233 sawa na asilimia 31 yalitekelzeza, maagizo 256 sawa na asilimia 34 yapo katika hatua za utekelezaji na maagizo 259 sawa na asilimia 35 hayajatekelzeza.

| Sehemu ya Tatu

Mambo Muhimu Yaliyojitokeza Katika Uguzi wa Mwaka 2016/17

Sehemu hii ya ripoti inahusu uchambuzi wa mambo muhimu yaliyojitokeza kwenye ukaguzi wa Mamlaka ya Serikali za Mitaa kwa mwaka 2016/17, ikiwa ni pamoja na kuonesha athari zinazoweza kujitekelezea kwa jamii endapo mapendekezo hayo hayatakelezea. Pia, sehemu hii inashauri nini kifanyike ili kurekebisha mapungufu yaliyobainishwa katika ripoti ya CAG kwa mustakabali wa maendeleo ya Taifa. WAJIBU imefanya uchambuzi wa mambo 6 muhimu yaliyojitokeza kama ifuatavyo.

Jambo la 1: Bajeti za Halmashauri Zilitekelezwa kwa Kiwango Gani?

Katika mwaka wa fedha 2016/17, Mamlaka za Serikali za Mitaa ziliikuwa na bajeti ya jumla ya Sh. 5,434.70 bilioni (Ruzuku Sh. 4,769.30 bilioni na Makusanyo ya ndani Sh. 665.40 bilioni) zilizoidhinishwa na Bunge. Fedha hizo ziliikuwa ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida Sh. 4,192.10 bilioni (Ruzuku Sh. 3,925.90 bilioni na Makusanyo ya ndani Sh. 266.20 bilioni) na matumizi ya maendeleo Sh. 1,242.70 bilioni (Rukuzu Sh. 843.50 bilioni na Makusanyo ya ndani Sh. 399.20 bilioni) (*Chanzo: Bajeti ya Serikali ya Mwaka 2016/17 Toleo la Wananchi iliyotolewa na Wizara ya Fedha kwa kushirikiana na Policy Forum*). Hata hivyo, fedha za ruzuku zilizotolewa kwa matumizi ya kawaida ni Sh. 4,400.10 bilioni kwa Halmashauri 184 na zilizotolewa kwa matumizi ya maendeleo ni Sh. 564.43 bilioni kwa Halmashauri 181 zilizo ripotija na CAG. Hali hii inaonesha utekelezaji usioridhisha wa bajeti uliosababishwa na mambo yafuatavyo:

i. **Kutotolewa kwa fedha za miradi ya maendeleo:**

Katika mwaka 2016/17, CAG alibaini mapungufu katika utoaji wa fedha za Miradi ya Maendeleo kama inavyofafanuliwa kama ifuatavyo;

- Halmashauri 167 hazikupatiwa Sh. 532.21 bilioni sawa na asilimia 51 ya bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa Halmashauri hizo,
- Halmashauri 14 zilipatiwa Sh. 18.07 bilioni sawa na asilimia 41 zaidi ya bajeti iliyoidhinishwa kwa Halmashauri hizo,
- Halmashauri 168 zilibakiza Sh. 260.85 milioni sawa na asilimia 36 ya fedha walizopatiwa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi.

(*Chanzo: Ripoti ya CAG ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa Ukuvu 22-25*).

ii. **Kushuka kwa uwezo wa Halmashauri kukusanya Mapato ya Ndani:**

Kwa mwaka 2016/17, Mamlaka za Serikali za Mitaa zilitakiwa kukusanya mapato ya ndani kiasi cha Sh. 638.05 bilioni ambapo zilifanikiwa kukusanya jumla ya Sh. 523.57 bilioni sawa na asilimia 83 ambayo imeshuka kutoka asilimia 90 ya mwaka 2015/16. Hali hii inaweza kuwa imesabishwa na kupungua kwa vyanzo vya ndani vya mapato (mfano: kodi ya majengo, mabango n.k). (*Chanzo: Ripoti ya CAG ya Mamlaka za Serikali za Mitaa 2016/17 Ukuvu 44 - 46*).

Kutokana na sababu zilizolezwa hapo juu, utekelezaji wa bajeti za Halmashauri ni kama ifuatavyo; Halmashauri zilikusanya asilimia 83 tu ya mapato yake ya ndani na zilitumia asilimia 84 ya ruzuku ya matumizi ya kawaida na asilimia 28 tu ya ruzuku ya matumizi ya maendeleo ikilinganishwa na bajeti zilizoidhinishwa.

Athari: Kupungua kwa uwezo wa Halmashauri kukusanya mapato yake ya ndani kutazifanya Halmashauri kuendelea kuwa tegemezi kwa Serikali Kuu. Vilevile, utendaji kazi wa Halmashauri utapungua kwa kiasi kikubwa.

Pia, uwepo wa utoaji wa fedha zaidi au pungufu kwa Halmashauri kunapelekea kuwepo kwa uwezekano mkubwa wa mianya ya rushwa na matumizi mabaya ya fedha za Umma, ama kushindwa kutekeleza miradi ya maendeleo kama ilivyotarajiwaa.

Nini kifanyike: Serikali Kuu iangalie uwezekano wa kuzipa zaidi uwezo Serikali za Mitaa katika ukusanyaji wa mapato yatokanayo na vyanzo vya ndani, (mfano kodi ya majengo, ushuru wa mazao, mabango n.k). Pia, Serikali Kuu iweke utaratibu mzuri wa kutoa fedha kwenda kwenye Serikali za Mitaa kwa wakati na kwa viwango vilivyoidhinishwa.

Mamlaka za Serikali za Mitaa zinatakiwa kuandaa mbinu madhubuti za kuongeza makusanyo ya mapato ya ndani. Pia, kuhakikisha vitu vinavyosababisha mapato yasikusanywe vinaondolewa, hii ni pamoja na kuimarisha udhibiti wa mapato ili kupunguza utegemezi wa ruzuku kutoka Serikali Kuu.

Jambo la 2. Mianya katika Makusanyo ya Ndani Illyozikosesha Halmashauri Mapato

Pamoja na ufinyu wa mapato ya ndani, Serikali za Mitaa zimeendelea kuwa na mianya katika usimamizi wa makusanyo ya mapato hayo. Kwa mwaka 2016/17 Serikali za Mitaa zilishindwa kukusanya mapato yake ya ndani kutokana na sababu zifuatazo;

- i. Makusanyo ya mapato ambayo hayakuwasilishwa na mawakala kutoka katika sampuli ya Halmashauri 20 kiasi cha Sh. 3.54 bilioni. Hii ni sawa na takribani Sh. 32.75 bilioni endapo CAG angeripoti hoja hii kwa Halmashauri zote 185.
- ii. Vitabu 379 vya makusanyo ya mapato kutoka katika sampuli ya Halmashauri 21 havikuwasilishwa kwa ajili ya ukaguzi. Hii ni sawa na takribani vitabu vya risiti 3,339 endapo CAG angeripoti hoja hii kwa Halmashauri zote 185.
- iii. Fedha ambazo hazikukusanya katika vyanzo vya ndani kutoka katika sampuli ya Halmashauri 32 kiasi cha Sh. 12.2 bilioni. Hii ni sawa na takribani Sh. 69.38 bilioni endapo CAG angeripoti hoja hii kwa Halmashauri zote 185.
- iv. Maduhuli yaliyokusanya kutoka katika sampuli ya Halmashauri 39 bila kupelekwa Benki kiasi cha Sh. 2.4 bilioni. Hii ni sawa na takribani Sh. 11.38 bilioni endapo CAG angeripoti hoja hii kwa Halmashauri zote 185.
- v. Mapungufu ya kimfumo wa uthibiti wa ndani kutoka katika sampuli ya Halmashauri 24 yanayohusu ukusanyaji wa mapato kiasi cha Sh. 17.55 bilioni. Mapungufu hayo ni kama kutokuwepo kwa uwiano kati ya pesa iliyokusanya na iliyowekwa benki, mapato kukusanya na kutumika kabla ya kupelekwa benki.

(*Chanzo: Ripoti ya CAG ya Mamlaka za Serikali za Mitaa 2016/17 Uk. 201 - 220*).

Athari: Kiasi cha fedha kilichopotea kingeweza kutumika katika kukamilisha au kuendeleza miradi mbalimbai ya Halmashauri Mfano. Barabara, madarasa, visima vya maji, huduma za afya n.k,

Nini kifanyike: Kuna haja ya Serikali kuweka mkazo kwa Halmashauri zote nchini kutumia mfumo wa kielektoniki wa ukusanyaji wa mapato ya ndani. Aidha, mfumo uweze kuongeza udhibiti katika utumiaji wake ikiwa ni pamoja na kuwa na alama za siri mahususi kwenye karatasi za risiti za kila Halmashauri, ili kupunguza uwezekano wa kuwepo risiti bandia. Pia, kuwepo na utaratibu bora wa uhakiki na uwajibikaji wa matumizi ya karatasi za risiti na mashine zenyewe.

Ili kufanikisha yanayopendekezwa kwenye mfumo huu, kuna umuhimu wa kuimarisha Vitengo vya Ukaguzi wa Ndani na Kamati za Ukaguzi. Vitengo hivi na kamati hizi vinatakiwa kutoa ripoti za utekelezaji wa mfumo huo kila robo mwaka kwa Baraza la Madiwani.

Aidha, WAJIBU inashauri serikali kuwachukulia hatua za kinidhamu watumishi wote wanaoenda kinyume na sheria na kanuni za usimamizi wa fedha za umma.

Jambo la 3. Uhaba wa Watumishi Ulivyoathiri Ufanisi wa Utendaji Kazi wa Serikali

Idadi sahihi na ujuzi stahiki wa wafanyakazi ni kitu muhimu kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa katika kufanikisha malengo yake. Tathmini ya CAG kuhusu idadi ya watumishi katika Mamlaka za Serikali za Mitaa 161 alizozikagua, imebaini upungufu wa watumishi 155,013 sawa na asilimia 32 ya idadi inayohitajika ya watumishi 477,829, ikilinganishwa na watumishi 322,816 waliokuwepo. Sekta zilizoathiriwa zaidi ni Afya, Kilimo na Elimu. (*Chanzo: Ripoti ya CAG ya Mamlaka za Serikali za Mitaa 2016/17 Uk. 69*).

Athari: Kutokana na upungufu wa watumishi katika sekta hizi muhimu za afya, kilimo na elimu kunapeleke kushuka kwa kiwango cha utoaji huduma. Watumishi wachache waliopo wanalazimika kubeba majukumu zaidi ili kukidhi matarajio ya wananchi. Kwa mfano, Wastani wa uwiano kati ya mwalimu wa darasa la awali na mwanafunzi, ni mwalimu 1 kwa wanafunzi 25 badala ya wanafunzi 177 kama ilivyo sasa. (*Chanzo: BEST, 2016*). Aidha, jumla ya walimu 24,718 wa masomo ya sayansi wanahitajika kupunguza uhaba wa walimu wa masomo hayo. (Hisabati ni 7,291, Baiolojia 5,181, Kemia 5,373 na Fizikia 6,873). (*Chanzo: Mpango Mkakati wa Wizara ya Elimu, Sayansi, Teknolojia na Ufundi 2016/17 - 2020/21*).

Nini Kifanyike: Pamoja na mapendekezo ya CAG, WAJIBU inashauri Serikali ifanye uhakiki madhubuti wa uhitaji wa watumishi (Manpower Audit). Hii itaiwezesha Serikali kujihakikishia uhitaji sahihi wa watumishi katika Sekta ya Umma. Pia, kuwepo na uhifadhi wa watumishi wenye ujuzi na utoaji wa motisha maalum kwa watumishi wanaofanya kazi katika Halmashauri zenyе upungufu mkubwa wa watumishi.

Jambo la 4: Changamoto Zilizoikumba Mifuko ya Mikopo kwa Wanawake na Vijana (10% ya makusanyo ya ndani)

Mwaka 1993, Serikali ilianzisha Sera inayozitaka Halmashauri zote nchini kutenga asilimia 10 ya mapato yake ya ndani kwa lengo la kuanzisha mfuko wa kuwawezesha kiuchumi wanawake na vijana katika Halmashauri husika. Hata hivyo, sera hii haijatekelezwa kwa ufanisi kama iliyotarajiwa. Ripoti ya CAG inabainisha kuwepo kwa kasoro zifuatazo;

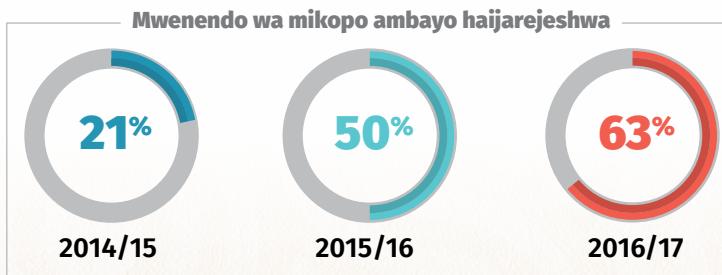
i. Fedha ambazo hazikutengwa kwa mifuko ya maendeleo ya vijana na wanawake

Ripoti ya CAG ya mwaka 2016/17, imebainisha kuwa Halmashauri 143 hazikutenga jumla ya Sh. 53.20 bilioni kwenye mifuko ya maendeleo ya wanawake na vijana. Kumekuwa na ongezeko la asilimia 87 ukilinganisha na mwaka 2015/16 ambapo jumla ya Sh. 28.50 bilioni hazikutengwa na Halmashauri 151.

ii. Mikopo ambayo haijarejeshwa kiasi cha Sh. 5.81 bilioni

Ripoti ya CAG imebaini kati ya Sh. 9.19 bilioni zilizokopeshwa kwa vikundi vya Wanawake na Vijana mwaka 2016/17, ni Sh. 3.38 bilioni tu ndizo zilizorejeshwa na kiasi cha Sh. 5.81 bilioni sawa na asilimia 63 bado hakijarejeshwa licha ya tarehe za marejesho kwa mujibu wa mikataba kuwa zimeshapita. Mamlaka za Serikali za Mitaa zilieleza kwamba kushindwa kukusanya marejesho hayo kunatokana na kutokuwepo kwa masharti yenye msukumo wa kisheria katika ukusanyaji wa madeni ya mifuko hii.

Kielelezo Na. 4: Mwenendo wa mikopo ambayo haijarejeshwa

Mwenendo wa miaka mitatu wa asilimia za Mikopo Iliyotolewa kwa wanawake na vijana ambayo Haijarejeshwa ni 2014/15 asilimia 21, 2015/16 asilimia 50 na 2016/17 asilimia 63. Hali hii inaonesha kuendelea kukuwa mwaka hadi mwaka na kutotekeliza kwa mapendekezo ya CAG. (Chanzo: Ripoti ya CAG ya Mamlaka za Serikali za Mitaa 2016/17 Uki. 94).

Athari: Lengo la mikopo hii, nikuwawezesha wanawake na vijana kukopa na kurejesha ili kutoa fursa kwa wengine kukopa (Revolving fund). Hivyo basi, kutozurejeshwa kwa mikopo hii ya vijana na wanawake inakinzana na malengo ya kuanzishwa kwa mfuko huo na kuathiri kundi kubwa lenye uhitaji wa mikopo. Aidha, kuna uwezekano wa kutokuwepo na thamani ya fedha inayotokana na utoaji wa mikopo hiyo.

Nini kifanyike: Serikali iangalie upya utekelezaji wa Sera hii, kwa madhumuni ya kufanikisha lengo la uanzishwaji wa mfuko ili kuwe na mwendelezo wa upatikanaji wa mikopo hiyo kwa wanawake na vijana. Pamoja na nia njema ya Sera hii, Serikali imezitwisha Halmashauri jukumu ambalo kimsingi lipo juu ya uwezo wao wa kiutendaji. Jukumu la kusimamia mikopo linahitaji utaalamu wa kibenki ambao Halmashauri hauna.

Jambo la 5: Changamoto za Utekelezaji wa Sera ya Elimu Bila Malipo

Mwaka 2015, Serikali ilitoa Waraka Na. 6 kwa ajili ya utekelezaji wa Sera ya Elimu na Mafunzo ambao unawataka Walimu Wakuu wa shule zilizo katika Mamlaka za Serikali za Mitaa pamoja na Bodi za shule kuhakikisha kuwa elimu ya msingi na Sekondari inatolewa bila malipo kwa wanafunzi wote.

Waraka huu unataja kwamba “utoaji wa elimu bila malipo una maana kwamba wanafunzi hawatalipa ada au michango ya aina yoyote iliyokuwa ikilipwa awali na wazazi”.

Katika ukaguzi wa mwaka 2016/17, CAG alibaini kuwa utekelezaji wa Sera ya Elimu bila Malipo ulikuwa na changamoto zifuatazo:

- Kwa mujibu wa viwango vinavyotumika kutoa ruzuku za shule ikiwemo idadi ya wanafunzi, CAG alibaini kulikuwa na upungufu wa Sh. 1.93 bilioni katika fedha zilizotolewa kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa 28 kwa ajili ya shule za Msingi na Sekondari.
- Shule nyingi za msingi hazina watumishi wenye utaalamu wa uhasibu watakao simamia fedha zinazopelekwa kwenye shule hizo.

- iii. Kukosekana kwa fedha za kulipa walini na walimu wa muda mfupi wa masomo ya sayansi (kwa shule zenyé upungufu).
- iv. Mtazamo hasi wa jamii kwa kufikiri kuwa sera ya elimu bila malipo inawaondolea kabisa wajibu wa kuchangia elimu, ikiwamo kuwanunulia vifaa vya shule watoto wao.
- v. Ongezeko la idadi ya wanafunzi katika shule za msingi lisilolingana na uwezo wa miundombinu iliyopo mashulenii.

(Chanzo: Ripoti ya CAG ya Mamlaka za Serikali za Mitaa 2016/17 Uk. 96).

Athari: Changamoto za utekelezaji wa Sera ya Elimu bila Malipo zinaathiri ubora wa elimu inayotolewa kwa kuzingatia mazingira ya kujifunza. Pamoja na mapungufu yaliyori potiwa na CAG, ripoti ya utafiti wa TWaweza juu ya hali halisi ya utekelezaji wa Sera ya Elimu bila malipo kutoka kwa wahojiwa 1,806 ilioneshaa, asilimia 34 ya wahojiwa walisema changamoto kuu inayoikabili sera hii ni ukosefu wa walimu, asilimia 30 walisema ni madawati, asilimia 13 walisema ni madarasa pamoja na asilimia 7 walisema ni uhaba wa vitabu.

Nini Kifanyike: Serikali ihakikishe kwamba, ina mpango mkakati wa kupambana na changamoto zilizojitekeza wakati wa utekelezaji wa Sera ya Elimu bila malipo. Kwa mfano, upungufu wa madarasa, walimu, vitabu na vifaa vingine vya kufundishia unahitaji kutatutuliwa haraka iwezekanavyo.

Jamii ina mchango muhimu katika kuinua elimu na kuboresha shule zetu. Hivyo, kusitisha malipo ya ada kusipunguze ushiriki katika kuzisaidia shule; badala yake, iwe chachu kwa wazazi na walezi kushiriki kwa karibu katika maendeleo ya shule. Jamii isizuliwe kutoa misaada inayotokana na juhudii zao bila kushurutisha familia zisizoweza kuchangia kama ambavyo amekuwa akisisitiza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Jambo la 6: Mapungufu katika Utekelezaji wa Sheria ya Manunuzi yalivyozi gharimu Serikali za Mitaa

Ripoti ya CAG inaonesha kuwa jumla ya Sh. 1.36 triliuni zilitumika kwa ajili ya manunuzi ya bidhaa na huduma katika Halmashauri. Kiwango hiki ni sawa na ongezeko la asilimia 28 ikilinganishwa na kiasi cha Sh. 1.06 triliuni kilichotumika mwaka 2015/16. Ongezeko la manunuzi limetokana na idadi ya Mamlaka za Serikali za Mitaa kuongezeka kutoka 171 mwaka 2015/16 hadi 185 mwaka 2016/17. CAG alibaini bado kulikuwa na mapungufu katika utekelezaji wa Sheria ya Manunuzi kama ifuatavyo;

- i. Mchakato usiokuwa na ushindani wa manunuzi Sh. 1.41 bilioni
- ii. Manunuzi yaliyofanyika bila idhini ya Bodi ya Zabuni Sh. 2.7 bilioni
- iii. Manunuzi yaliyofanywa kutoka kwa wauzaji ambao hawakuidhinishwa Sh. 936.78 milioni
- iv. Manunuzi yaliyofanywa nje ya Mpango wa Mwaka wa manunuzi Sh. 2.38 bilioni
- v. Zabuni zenyet thamani ya Sh. 1.91 bilioni hazikuchapishwa katika tovuti ya Mamlaka ya Udhibiti wa Manunuzi ya Umma (PPRA)
- vi. Ununuzi wa bidhaa na huduma usioambatana na utoaji wa stakabadhi za mfumo wa kieletroniki Sh.7.42 bilioni

(Chanzo: Ripoti ya CAG ya Mamlaka za Serikali za Mitaa 2016/17 Uk. 109 - 176).

Athari: Halmashauri kutozungatia matakwa ya sheria na kanuni za manunuzi ya umma, kuna sababisha matumizi mabaya ya fedha za umma. Hii ni pamoja na, kununua huduma na bidhaa zisizoendana na thamani ya fedha, manunuzi yasiokuwa na tija, kupungua kwa wigo wa ushindani wa zabuni na kuikosesha Serikali mapato.

Nini kifanyike: Mamlaka za Serikali za Mitaa zinatakiwa kuhakikisha kuwa, vitengo vya Ugavi vina watumishi wenye uwezo na sifa kama inavyotakiwa na Kanuni ya 37(2) ya Kanuni za manunuzi za mwaka 2011. Pia, Bodi za Zabuni zinatakiwa kuwa na wajumbe wenye fani mbalimbali ili kupata thamani ya fedha katika matumizi ya rasilimali za umma.

| Sura ya Nne

Hitimisho

WAJIBU inatarajia ripoti hii itawakumbusha Maafisa Masuuli na wahusika wengine wote kuhusu mapendekezo ya CAG na umuhimu wa utekelezaji wake. Aidha, WAJIBU inatarajia ripoti hii itaongeza uelewa wa wananchi juu ya ripoti ya CAG ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa ya mwaka 2016/17.

WAJIBU inatarajia ripoti hii itawawezesha wananchi kuitia Asasi za Kiraia (AZAKI) na wawakilishi wa wananchi kudai uwajibikaji kutoka kwa wenyewe mamlaka (duty bearers) pale watakapoona hawajawajibika ipasavyo.

Ripoti hii, itachangia kufanya mapendekezo ya CAG yawe na uhai wa muda mrefu zaidi kuliko ilivyokuwa kwa miaka iliyopita, hivyo kuwepo na matarajio ya ongezeko la utekelezaji wa mapendekezo hayo.

WAJIBU - Institute of Public Accountability

P. O. Box 13486 Dar Es Salaam

Barua pepe: admin@wajibu.or.tz ; Simu: +255 22 266 6916

Tovuti: www.wajibu.or.tz